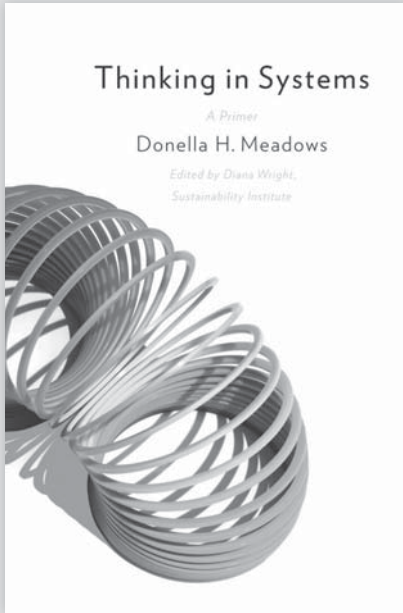

สมชาย ศุภธาดา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Title: **Thinking in Systems: A Primer**
 Author: **Donella H. Meadows**
 Edited by: **Diana Wright**
 Publisher: **Chelsea Green Publishing, 2008**

ใกล้สิ้นปี ขอแนะนำหนังสือที่ใช้ด้านการบัญชีให้ทุกท่านอ่าน เพื่อเปิดโลกทัศน์และเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ แต่ทว่ายังแฝงข้อคิดดีดี เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงานวิชาชีพได้ หนังสือเล่มนี้จะแนะนำฉบับนี้ตัวผู้เขียนเสียชีวิตไปตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001 ทั้งนี้คุณ Diana Wright นำต้นฉบับกลับมาปรับเรียบเรียงใหม่ในปี ค.ศ. 2008 โดยหวังว่าจะเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์เพื่อปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับระบบต่างๆ ที่มีความยุ่งยากเช่นในภาวะปัจจุบัน

ต้องยอมรับว่าพวกเราทุกคนไม่ค่อยได้มองสิ่งรอบตัวอย่างเป็นระบบ เรามักมองเพียงส่วน มองแต่ละเรื่องจากแต่ละมุมมองโดยไม่ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกัน ในบทนำหนังสือเล่มนี้เกริ่นไว้ว่าผู้บริหารปัจจุบันไม่ได้กำลังเผชิญกับปัญหาหลายหลายที่เป็นอิสระจากกัน แต่กลับเป็นว่าผู้บริหารกำลังประสบพบพบกับสถานการณ์ที่มีพลวัตร อันประกอบไปด้วยระบบที่ซับซ้อนหลายระบบ ซึ่งทำให้ปัญหาเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาและทุกปัญหาเกี่ยวข้องโยงใยกันทั้งสิ้น

หนังสือเล่มนี้มี 3 ส่วนรวม 7 บท ส่วนที่ 1 กล่าวถึงโครงสร้างระบบและพฤติกรรม ส่วนที่ 2 พูดถึงระบบและตัวเรา ส่วนที่ 3 แสดงถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลง ทั้งในตัวระบบและการเปลี่ยนแปลงในปรัชญา บางทีการอ่านส่วนที่สาม (ส่วนสุดท้าย) นี้ ซึ่งมีสองบทก่อนอาจเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่ผู้อ่านจะเล็งเห็นถึงประโยชน์จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ เพราะถ้าต้องการเปลี่ยนแปลงระบบและอยู่ร่วมกับระบบที่ซับซ้อน บทที่ 6 และ 7 ช่วยบ่งบอกวิธีการและคำแนะนำที่เหมาะสม

ย้อนกลับมาในส่วนที่ 1 สองบทแรกเหมือนการปูพื้นฐานให้ผู้อ่านเข้าใจ ยกตัวอย่างเช่น ระบบไม่ได้เป็นเพียงผลรวมของส่วนต่างๆ (ซึ่งเราๆ ก็พอรู้จักกันอยู่) ส่วนที่เห็นได้ไม่ชัดเจนที่สุดของระบบ คือ หน้าที่งานหรือวัตถุประสงค์ของระบบซึ่งมักเป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่สุดสำหรับพฤติกรรมของระบบ ผู้อ่านจะได้ทบทวนแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับระบบ อันได้แก่ stock, flow, feedback loop, two-stock systems เป็นต้น ผู้เขียนเห็นว่า stock จัดเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบ stock คือ องค์ประกอบพื้นฐานของระบบที่เราสามารถมองเห็น รู้สึก สัมผัส วัด นับ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง โดย stock ทำหน้าที่เป็นตัวหน่วง ตัวกันชน หรือตัวดูดซับแรงสั่นสะเทือนที่มีเข้ามาสู่ระบบ

ในส่วนที่สอง ซึ่งมีด้วยกันสามบทจะลงไปในรายละเอียดว่า ทำไมระบบถึงทำงานได้เป็นอย่างดี ทำไมบางทีระบบสร้างความประหลาดใจให้เราได้ และกับดักหรือโอกาสของระบบมีอะไรบ้าง ส่วนนี้ผู้อ่านต้องใช้เวลาย่อยเนื้อหาเล็กน้อย เพราะผู้เขียนให้โครงร่างพร้อมยกตัวอย่างเล็กๆ น้อยๆ ต้องใช้จินตนาการและนึกคิดตัวอย่างเพิ่มเติม เพื่อจะเข้าใจเนื้อหามากขึ้น โดยสรุปเหมือนผู้เขียน ก็บอกผู้อ่านว่า ถ้าปัจจัย ก ทำให้เกิด ข แล้ว ข ทำให้เกิด ก ได้ใหม่ละ นอกจากนั้นการวาดเส้นแบ่งขอบเขต (boundary) ของระบบไม่เป็นประโยชน์เท่าที่ควร ผู้มีรัฐหรือผู้กำหนดนโยบายต่างๆ ทางสังคมมักตกอยู่ภายใต้กับดักนี้ โดยมองไปว่าระบบมีขอบเขตจำกัดเพียงเท่านั้นเท่านั้น แต่หารู้ว่าการกระทบกัน รวมถึงการปฏิสัมพันธ์กันขององค์ประกอบระบบแผ่ไปไพศาลกว้างไกลเกินกว่าจะขีดเส้นแบ่งขอบเขตแดนได้

ในบทที่ 5 ของหนังสือกล่าวถึงกับดักของระบบ 8 ประการ ขอยกประการสุดท้ายมาให้พิจารณา กับดักข้อสุดท้ายบอกว่าพฤติกรรมของระบบบ่งบอกแนวโน้มต่อการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของ feedback loops ถ้าเป้าหมายหรือตัวชี้วัดความพอใจในมุมมองของระบบถูกกำหนดไว้อย่างไม่เที่ยงตรงหรือไม่สมบูรณ์แล้ว ระบบอาจมีพฤติกรรมดำเนินต่อไปเรื่อยๆ เพียงเพื่อผลิตผลลัพธ์ที่ไม่เจตนาหรือที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น ดังนั้น ทางออก คือ การกำหนดตัวชี้วัดให้สะท้อนถึงเป้าหมายที่แท้จริงของระบบ และจงระวังอย่าบ่งปลงกันระหว่าง “ความพยายาม” และ “ผลลัพธ์” มิเช่นนั้นเราอาจได้แต่ระบบที่ผลิตความพยายามออกมากแต่ไม่ได้ผลิตผลลัพธ์แต่ประการใด

Donella Meadows เป็นนักวิทยาศาสตร์ทางด้านเคมีและ biophysics จาก Harvard University เป็นผู้เขียนหนังสือหลายสิบเล่มในแนวรูปแบบจำลองของโลก (Global modeling) และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เคยเป็นอาจารย์ผู้สอนในโครงการงานศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมที่ Dartmouth College และเธอเป็นผู้ก่อตั้ง Sustainability Institute ในปี ค.ศ. 1996 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์การคิดอย่างเป็นระบบในการแก้ไขปัญหาความท้าทายทาง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม

หนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจระบบสังคมนิเวศน์วิทยาได้มากขึ้น เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้และเขียนในภาษาที่ไม่ใช่เชิงวิชาการ การแก้ปัญหาที่น่านปการในโลกปัจจุบันจำเป็นที่เราต้องมองในเชิงระบบมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการแก้ปัญหาหนึ่งไปก่อให้เกิดปัญหาอีกปัญหาหนึ่งหรือหลายปัญหาตามมา หวังว่าช่วงรอยต่อส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่นี้ ผู้อ่านจะได้มีอะไรนำไปขบคิดขัดเกลาปัญญาในช่วงแห่งเทศกาลแห่งการเฉลิมฉลองนี้ โชคดีปีใหม่นี้ครับ